

Eksamen FY1004 Innføring i kvantemekanikk
Fredag 30. mai 2008
Løsninger

1a)

$$\begin{aligned}\langle \sigma_x \rangle &= \psi^\dagger \sigma_x \psi = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} = 0, \\ \langle \sigma_y \rangle &= \psi^\dagger \sigma_y \psi = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 & -i \\ i & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 \\ i \end{pmatrix} = 0, \\ \langle \sigma_z \rangle &= \psi^\dagger \sigma_z \psi = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} = 1.\end{aligned}$$

Vi sier at tilstanden ψ har spinn opp i z -retningen fordi den er en egentilstand med egenverdi $+\hbar/2$ for z -komponenten av spinnnet, $S_z = (\hbar/2)\sigma_z$. Vi har at $\sigma_z\psi = \psi$, og derfor $S_z\psi = (\hbar/2)\psi$.

1b)

$$\begin{aligned}\langle \sigma_x \rangle &= \psi^\dagger \sigma_x \psi = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} i \\ 1 \end{pmatrix} = 0, \\ \langle \sigma_y \rangle &= \psi^\dagger \sigma_y \psi = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 & -i \\ i & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} = 1, \\ \langle \sigma_z \rangle &= \psi^\dagger \sigma_z \psi = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & -i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ -i \end{pmatrix} = 0.\end{aligned}$$

Fordi

$$\sigma_x^2 = \sigma_y^2 = \sigma_z^2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} = I,$$

er

$$\langle \sigma_x^2 \rangle = \langle \sigma_y^2 \rangle = \langle \sigma_z^2 \rangle = \langle I \rangle = \psi^\dagger I \psi = \psi^\dagger \psi = 1.$$

Følgelig er

$$\begin{aligned}\text{var}(\sigma_x) &= \langle \sigma_x^2 \rangle - \langle \sigma_x \rangle^2 = 1 - 0 = 1, \\ \text{var}(\sigma_y) &= \langle \sigma_y^2 \rangle - \langle \sigma_y \rangle^2 = 1 - 1 = 0, \\ \text{var}(\sigma_z) &= \langle \sigma_z^2 \rangle - \langle \sigma_z \rangle^2 = 1 - 0 = 1.\end{aligned}$$

Den fysiske tolkningen av at $\text{var}(\sigma_y) = 0$, er at vi får samme verdi hver gang vi måler σ_y . At dessuten $\langle \sigma_y \rangle = 1$, betyr at den verdien vi får hver gang vi måler σ_y , er 1. Altså er dette en tilstand som har spinn opp i y -retningen.

At $\text{var}(\sigma_y) = 0$ i tilstanden ψ , er matematisk sett det samme som at ψ er en egentilstand for σ_y .

1c) Egenverdiene til $\vec{L}^2$ skrives som $\ell(\ell + 1)\hbar^2$, egenverdiene til L_z og S_z skrives som $m_\ell\hbar$ og $m_s\hbar$. Med hovedkvantetall $n = 2$ i hydrogenatomet kan vi ha:

$$\begin{aligned} \ell = 0, m_\ell = 0, m_s = \pm\frac{1}{2} \text{ (to tilstander), eller} \\ \ell = 1, m_\ell = -1, 0, 1, m_s = \pm\frac{1}{2} \text{ (seks tilstander).} \end{aligned}$$

1d) Omregning som trengs:

$$CrY_{11}(\theta, \varphi) = -C \sqrt{\frac{3}{8\pi}} r \sin\theta (\cos\varphi + i \sin\varphi) = C'(x + iy) .$$

Der altså

$$C' = -C \sqrt{\frac{3}{8\pi}} .$$

Tilstanden Φ som det spørres etter, skal inneholde en spinor med spinn langs y -aksen, som vi kan hente fra punkt 1b) ovenfor.

Tilstanden Ψ med L_z kvantisert til $+\hbar/2$ inneholder en faktor $x + iy$. I forhold til z -aksen ligger x -aksen og y -aksen på samme måte som z -aksen og x -aksen ligger i forhold til y -aksen. Da trekker vi den slutningen at tilstanden Φ med L_y kvantisert til $+\hbar/2$ må inneholde en faktor $z + ix$. Bortsett fra en vilkårlig fasefaktor er tilstanden Φ dermed entydig fastlagt, vi har at

$$\Phi = \frac{C'}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} (z + ix) e^{-\frac{r}{2a}} .$$

Det spørres ikke i oppgaven etter å uttrykke Φ ved de sfæriske harmoniske, men vi kan jo gjøre det likevel:

$$\begin{aligned} \Phi &= -C \sqrt{\frac{3}{16\pi}} \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} r (\cos\theta + i \sin\theta \cos\varphi) e^{-\frac{r}{2a}} \\ &= -C \begin{pmatrix} 1 \\ i \end{pmatrix} r e^{-\frac{r}{2a}} \left(\frac{1}{2} Y_{10}(\theta, \varphi) + i \frac{1}{2\sqrt{2}} (Y_{1,-1}(\theta, \varphi) - Y_{11}(\theta, \varphi)) \right) . \end{aligned}$$

2a) Det er økonomisk å skrive $M = m_1 + m_2$. Ellers er det rett fram å kommutere.

$$\begin{aligned} [x, p_x] &= \left[x_1 - x_2, \frac{m_2 p_{1x} - m_1 p_{2x}}{M} \right] \\ &= \frac{1}{M} (m_2([x_1, p_{1x}] - [x_2, p_{1x}]) - m_1([x_1, p_{2x}] - [x_2, p_{2x}])) \\ &= \frac{1}{M} (m_2(i\hbar - 0) - m_1(0 - i\hbar)) = i\hbar . \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [X, P_x] &= \left[\frac{m_1 x_1 + m_2 x_2}{M}, p_{1x} + p_{2x} \right] \\ &= \frac{1}{M} (m_1([x_1, p_{1x}] + [x_1, p_{2x}]) + m_2([x_2, p_{1x}] + [x_2, p_{2x}])) \\ &= \frac{1}{M} (m_1(i\hbar + 0) + m_2(0 + i\hbar)) = i\hbar . \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [x, P_x] &= [x_1 - x_2, p_{1x} + p_{2x}] = [x_1, p_{1x}] + [x_1, p_{2x}] - [x_2, p_{1x}] - [x_2, p_{2x}] \\ &= i\hbar + 0 - 0 - i\hbar = 0. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [X, p_x] &= \left[\frac{m_1 x_1 + m_2 x_2}{M}, \frac{m_2 p_{1x} - m_1 p_{2x}}{M} \right] \\ &= \frac{1}{M^2} \left(m_1 m_2 [x_1, p_{1x}] - m_1^2 [x_1, p_{2x}] + m_2^2 [x_2, p_{1x}] - m_1 m_2 [x_2, p_{2x}] \right) \\ &= \frac{1}{M^2} (m_1 m_2 i\hbar - 0 + 0 - m_1 m_2 i\hbar) = 0. \end{aligned}$$

2b) Skriv $M = m_1 + m_2$. Vi kan uttrykke $\vec{p}_1$ og $\vec{p}_2$ ved $\vec{P}$ og $\vec{p}$, det gir at

$$\vec{p}_1 = \frac{m_1}{M} \vec{P} + \vec{p}, \quad \vec{p}_2 = \frac{m_2}{M} \vec{P} - \vec{p}.$$

Vi husker på at $\vec{P}$ og $\vec{p}$ kommuterer, slik at $\vec{P} \cdot \vec{p} = \vec{p} \cdot \vec{P}$. Dermed har vi at

$$\begin{aligned} H &= \frac{\vec{p}_1^2}{2m_1} + \frac{\vec{p}_2^2}{2m_2} + V = \frac{1}{2m_1} \left(\frac{m_1}{M} \vec{P} + \vec{p} \right)^2 + \frac{1}{2m_2} \left(\frac{m_2}{M} \vec{P} - \vec{p} \right)^2 + V \\ &= \frac{1}{2m_1} \left(\frac{m_1^2}{M^2} \vec{P}^2 + 2 \frac{m_1}{M} \vec{P} \cdot \vec{p} + \vec{p}^2 \right) + \frac{1}{2m_2} \left(\frac{m_2^2}{M^2} \vec{P}^2 - 2 \frac{m_2}{M} \vec{P} \cdot \vec{p} + \vec{p}^2 \right) + V \\ &= \frac{m_1 + m_2}{2M^2} \vec{P}^2 + \left(\frac{1}{2m_1} + \frac{1}{2m_2} \right) \vec{p}^2 + V = \frac{\vec{P}^2}{2M} + \frac{\vec{p}^2}{2m} + V. \end{aligned}$$

2c) Sett inn produktbølgefunksjonen $\psi(\vec{r}_1, \vec{r}_2) = \psi_{\text{ms}}(\vec{R}) \psi_{\text{rel}}(\vec{r})$ i den tidsuavhengige Schrödinger-ligningen $H\psi = E\psi$, og divider hele ligningen med ψ . Det gir ligningen

$$\frac{\vec{P}^2 \psi_{\text{ms}}(\vec{R})}{2M \psi_{\text{ms}}(\vec{R})} + \frac{\vec{p}^2 \psi_{\text{rel}}(\vec{r})}{2m \psi_{\text{rel}}(\vec{r})} + V(\vec{r}) = E.$$

Energien E på høyre side av likhetstegnet skal være en konstant. Venstre side avhenger av $\vec{R}$ i første ledd og av $\vec{r}$ i andre og tredje ledd. For at venstre side skal være konstant, må første ledd være lik en konstant, som vi velger å kalle E_{ms} , og summen av andre og tredje ledd må være lik en annen konstant, som vi kaller E_{rel} . Det gir ligningen $E = E_{\text{ms}} + E_{\text{rel}}$, samt de to tidsuavhengige Schrödinger-ligningene

$$\frac{\vec{P}^2}{2M} \psi_{\text{ms}}(\vec{R}) = E_{\text{ms}} \psi_{\text{ms}}(\vec{R})$$

og

$$\frac{\vec{p}^2}{2m} \psi_{\text{rel}}(\vec{r}) + V(\vec{r}) \psi_{\text{rel}}(\vec{r}) = E_{\text{rel}} \psi_{\text{rel}}(\vec{r}).$$

Ligningen for $\psi_{\text{ms}}(\vec{R})$ er rett og slett ligningen for en fri partikkel, som har løsninger for enhver positiv verdi av energien E_{ms} .

2d) Energieigenverdien E_1 for grunntilstanden i hydrogenatomet er relativenergien E_{rel} , når vi bruker terminologien fra forrige punkt. Vi finner den ved å løse Schrödinger-ligningen for relativbevegelsen, der massen er den reduserte massen. Derfor er det den reduserte massen som bestemmer energien.

Med to masser m_1 og m_2 er den reduserte massen

$$m = \frac{m_1 m_2}{m_1 + m_2} = m_1 \frac{1}{1 + \frac{m_1}{m_2}} \approx m_1 \left(1 - \frac{m_1}{m_2}\right).$$

Når m_1 er mye mindre enn m_2 , er massereduksjonen liten, den relative differensen $(m_1 - m)/m_1$ er da omtrent m_1/m_2 . For hydrogen, med $m_1 = m_e$ og $m_2 = m_p$, er

$$\frac{m_1}{m_2} = 0,000\,544\,62, \quad m = m_1 \frac{1}{1 + \frac{m_1}{m_2}} = \frac{1}{1,000\,544\,62} m_e = 0,999\,455\,68 m_e.$$

For deuterium, med $m_1 = m_e$ og $m_2 = m_d \approx 2m_p$, er

$$\frac{m_1}{m_2} = 0,000\,272\,44, \quad m = \frac{1}{1,000\,272\,44} m_e = 0,999\,727\,63 m_e.$$

Reduksjonsfaktoren er $1/2$ når de to massene er like store, som for eksempel i positronium. Det gjør at grunntilstandsenergien er $-6,8$ eV i positronium, halvparten av de $-13,6$ eV som gjelder for hydrogen.

2e) Forholdet mellom den reduserte massen for deuterium og for hydrogen er

$$k = \frac{0,999\,727\,63 m_e}{0,999\,455\,68 m_e} = 1,000\,272\,10.$$

Forholdet mellom energinivåene i de to atomene er k , forholdet mellom frekvensene til spektrallinjene er k , og forholdet mellom bølgelengdene er da

$$\frac{1}{k} = 0,999\,727\,98.$$

Bølgelengden til deuterium α -linjen er altså

$$0,999\,727\,98 \times 656,28 \text{ nm} = 656,10 \text{ nm}.$$

Forskjellen mellom linjene til hydrogen og deuterium er $2,7 \times 10^{-4}$. Den er bortimot 10 ganger Doppler-bredden for linjene i solspektret, og altså godt synlig, når bare spektrometeret har tilstrekkelig oppløsning.

Denne utregningen reduseres til hoderegning hvis vi sier at

$$\frac{m_e}{m_p} \approx \frac{1}{2000}, \quad \frac{m_e}{m_d} \approx \frac{m_e}{2m_p} \approx \frac{1}{4000}.$$

Da er

$$k = \frac{1 + \frac{m_e}{m_p}}{1 + \frac{m_e}{m_d}} \approx \frac{1 + \frac{m_e}{m_p}}{1 + \frac{m_e}{2m_p}} \approx 1 + \frac{m_e}{m_p} - \frac{m_e}{2m_p} = 1 + \frac{m_e}{2m_p} \approx 1 + \frac{1}{4000} = 1,000\,25,$$

og

$$\frac{1}{k} \approx 1 - \frac{1}{4000} = 0,999\,75.$$

3a) Med $\psi = \psi(x, t) = C e^{-\alpha x^2 + \beta(t)x + \gamma(t)}$ har vi at

$$\begin{aligned}\frac{\partial \psi}{\partial t} &= \left(\frac{d\beta}{dt} x + \frac{d\gamma}{dt} \right) \psi, \\ \frac{\partial \psi}{\partial x} &= (-2\alpha x + \beta) \psi, \\ \frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} &= (-2\alpha + (-2\alpha x + \beta)^2) \psi = (4\alpha^2 x^2 - 4\alpha\beta x + \beta^2 - 2\alpha) \psi.\end{aligned}$$

Schrödinger-ligningen ser da slik ut:

$$i\hbar \left(\frac{d\beta}{dt} x + \frac{d\gamma}{dt} \right) \psi = \left(-\frac{\hbar^2}{2m} (4\alpha^2 x^2 - 4\alpha\beta x + \beta^2 - 2\alpha) + \frac{1}{2} m\omega^2 x^2 \right) \psi.$$

Vi kan dividere hele ligningen med ψ , og samle potensene av x , det gir ligningen

$$\left(\frac{2\hbar^2\alpha^2}{m} - \frac{1}{2} m\omega^2 \right) x^2 + \left(i\hbar \frac{d\beta}{dt} - \frac{2\hbar^2\alpha\beta}{m} \right) x + i\hbar \frac{d\gamma}{dt} + \frac{\hbar^2(\beta^2 - 2\alpha)}{2m} = 0.$$

For at ligningen skal være oppfylt for alle verdier av x , må koeffisienten for hver potens av x være 0, altså

$$\frac{2\hbar^2\alpha^2}{m} - \frac{1}{2} m\omega^2 = 0, \quad i\hbar \frac{d\beta}{dt} - \frac{2\hbar^2\alpha\beta}{m} = 0, \quad i\hbar \frac{d\gamma}{dt} + \frac{\hbar^2(\beta^2 - 2\alpha)}{2m} = 0.$$

Etter noe omforming gir det de tre oppgitte ligningene.

Merk: vi må forutsette at $\alpha > 0$. For $\alpha < 0$ gir bølgefunksjonen ingen mening, fordi den divergerer for sterkt i grensene $x \rightarrow \pm\infty$.

3b) Av koeffisientene α , β og γ er α reell, mens β og γ er komplekse. Da er

$$|\psi|^2 = \psi^* \psi = (C^* e^{-\alpha x^2 + \beta^* x + \gamma^*}) (C e^{-\alpha x^2 + \beta x + \gamma}) = |C|^2 e^{-2\alpha x^2 + (\beta + \beta^*) x + \gamma + \gamma^*}.$$

De oppgitte formlene gir at

$$\begin{aligned}\beta + \beta^* &= 2\alpha x_0 \left(e^{-i\omega t} + e^{i\omega t} \right) = 4\alpha x_0 \cos(\omega t), \\ \gamma + \gamma^* &= -i \frac{\omega t}{2} + i \frac{\omega t}{2} - \frac{\alpha x_0^2}{2} \left(e^{-2i\omega t} + e^{2i\omega t} \right) = -\alpha x_0^2 \cos(2\omega t) \\ &= -\alpha x_0^2 (\cos^2(\omega t) - \sin^2(\omega t)) = -\alpha x_0^2 (2 \cos^2(\omega t) - 1).\end{aligned}$$

Når vi setter inn det, får vi at

$$|\psi|^2 = |C|^2 e^{-2\alpha(x - x_0 \cos(\omega t))^2 + \alpha x_0^2}.$$

3c) I følge derivasjonen vi gjorde under punkt 3a) er

$$\frac{\hbar}{i} \frac{\partial \psi}{\partial x} = -i\hbar(-2\alpha x + \beta) \psi .$$

Det gir, i følge den oppgitte definisjonen av $\langle p \rangle$, at

$$\begin{aligned} \langle p \rangle &= -i\hbar(-2\alpha \langle x \rangle + \beta) = -i\hbar(-2\alpha x_0 \cos(\omega t) + 2\alpha x_0 e^{-i\omega t}) \\ &= -i\hbar(-2i\alpha x_0 \sin(\omega t)) = -2\hbar\alpha x_0 \sin(\omega t) = -m\omega x_0 \sin(\omega t) . \end{aligned}$$

For å beregne $\langle p^2 \rangle$ viser vi også til derivasjonen under punkt 3a). Vi har at

$$\begin{aligned} \langle p^2 \rangle &= \int_{-\infty}^{\infty} dx \psi^* (-\hbar^2) \frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} = -\hbar^2 \int_{-\infty}^{\infty} dx \psi^* (4\alpha^2 x^2 - 4\alpha\beta x + \beta^2 - 2\alpha) \psi \\ &= -\hbar^2(4\alpha^2 \langle x^2 \rangle - 4\alpha\beta \langle x \rangle + \beta^2 - 2\alpha) . \end{aligned}$$

Det fører fram å gå direkte løs på dette uttrykket, men vi kan spare arbeid ved å omforme litt, og så bruke oppgitte resultater, foruten det resultatet vi nettopp regnet ut. Vi har at

$$\begin{aligned} \langle p^2 \rangle &= -\hbar^2(4\alpha^2 (\langle x^2 \rangle - \langle x \rangle^2) + (-2\alpha \langle x \rangle + \beta)^2 - 2\alpha) \\ &= -\hbar^2 \left(4\alpha^2 \frac{1}{4\alpha} + (-2i\alpha x_0 \sin(\omega t))^2 - 2\alpha \right) \\ &= 4\hbar^2 \alpha^2 x_0^2 \sin^2(\omega t) + \hbar^2 \alpha = m^2 \omega^2 x_0^2 \sin^2(\omega t) + \frac{\hbar m \omega}{2} . \end{aligned}$$

Selvsagt er forventningsverdiene $\langle p \rangle$ og $\langle p^2 \rangle$ reelle. Det må de være, siden p og p^2 er Hermiteske operatører.

3d)

$$\Delta x = \sqrt{\frac{\hbar}{2m\omega}} , \quad \Delta p = \sqrt{\frac{\hbar m \omega}{2}} .$$

For det første ser vi at usikkerhetene Δx og Δp er tidsuavhengige. Det er visst bare potensialet for en harmonisk oscillator som er slik at det finnes løsninger av den tidsavhengige Schrödinger-ligningen med både Δx og Δp tidsuavhengige.

For det andre ser vi at Heisenbergs usikkerhetsrelasjon er oppfylt som en likhet,

$$\Delta x \Delta p = \frac{\hbar}{2} ,$$

mens det som gjelder for en vilkårlig tilstand, er ulikheten $\Delta x \Delta p \geq \hbar/2$. Derfor kaller vi den koherente tilstanden for en minimum usikkerhetstilstand.

Forventningsverdien av energien er

$$\begin{aligned} \langle H \rangle &= \frac{\langle p^2 \rangle}{2m} + \frac{1}{2} m\omega^2 \langle x^2 \rangle \\ &= \frac{1}{2} m\omega^2 x_0^2 \sin^2(\omega t) + \frac{\hbar\omega}{4} + \frac{1}{2} m\omega^2 x_0^2 \cos^2(\omega t) + \frac{\hbar\omega}{4} \\ &= \frac{1}{2} m\omega^2 x_0^2 + \frac{\hbar\omega}{2} . \end{aligned}$$

Den er tidsuavhengig, selv om forventningsverdiene av p^2 og x^2 er tidsavhengige hver for seg. Dette er et så fundamentalt resultat at hvis vi fant en tidsavhengig forventningsverdi $\langle H \rangle$, så kunne vi si umiddelbart at vi hadde regnet feil.

Vi vet nemlig at når Hamilton-operatoren H ikke er eksplisitt tidsavhengig, så er energien bevart. Det gjelder i kvantemekanikken, som det gjelder i klassisk mekanikk.

En bevegelseskonstant i kvantemekanikken er pr. definisjon en observabel A som har tidsuavhengig forventningsverdi $\langle A \rangle$ i enhver tilstand. Og hva er betingelsen for det? Jo, for en operator A som ikke er eksplisitt tidsavhengig, gjelder at

$$\frac{d}{dt} \langle A \rangle = \frac{i}{\hbar} \langle [H, A] \rangle .$$

En observabel A er følgelig en bevegelseskonstant når den kommuterer med H .

Siden H kommuterer med seg selv, er den en bevegelseskonstant.

Her er et bevis for formelen ovenfor. I Dirac-notasjon har vi at forventningsverdien av A i en tilstand $|\psi\rangle$ er

$$\langle A \rangle = \langle \psi | A | \psi \rangle .$$

Tidsderivasjon gir at

$$\begin{aligned} \frac{d}{dt} \langle A \rangle &= \left(\frac{d}{dt} \langle \psi | \right) A | \psi \rangle + \langle \psi | A \left(\frac{d}{dt} | \psi \rangle \right) = \left(\frac{i}{\hbar} \langle \psi | H \right) A | \psi \rangle + \langle \psi | A \left(-\frac{i}{\hbar} H | \psi \rangle \right) \\ &= \frac{i}{\hbar} \langle \psi | (HA - AH) | \psi \rangle = \frac{i}{\hbar} \langle [H, A] \rangle . \end{aligned}$$

Vi bruker den tidsavhengige Schrödinger-ligningen for tilstanden $|\psi\rangle$,

$$i\hbar \frac{d}{dt} | \psi \rangle = H | \psi \rangle .$$

Hermiteisk konjugering av den gir at

$$-i\hbar \frac{d}{dt} \langle \psi | = \left(i\hbar \frac{d}{dt} | \psi \rangle \right)^\dagger = (H | \psi \rangle)^\dagger = \langle \psi | H .$$

- 3e) Den koherente tilstanden ligner maksimalt på en klassisk tilstand ved at den til enhver tid har et minimalt usikkerhetsprodukt $\Delta x \Delta p$. Av uttrykket for $|\psi|^2$ ser vi at vi har en Gaussisk bølgepakke som ved tiden t har sitt topp-punkt i posisjonen $x_0 \cos(\omega t)$. Bølgepakken oscillerer fram og tilbake, uten å spre seg utover, på samme måte som den klassiske oscillatoren oscillerer, og med den samme frekvensen.

Hvis den klassiske harmoniske oscillatoren har posisjonen $x(t) = x_0 \cos(\omega t)$ ved tiden t , så har den hastighet $v(t) = (d/dt) x(t) = -\omega x_0 \sin(\omega t)$ og impuls $p(t) = mv(t) = -m\omega x_0 \sin(\omega t)$. Energien ved tiden t er da

$$E(t) = \frac{(p(t))^2}{2m} + \frac{1}{2} m\omega^2 (x(t))^2 = \frac{1}{2} m\omega^2 x_0^2 .$$

Den er igjen tidsuavhengig. Forventningsverdien $\langle H \rangle$ for en koherent tilstand til den kvantemekaniske oscillatoren er lik den klassiske energien pluss nullpunktenergien $\hbar\omega/2$.